

„Kraynska Kroneka.“

Slovstveno-zgodovinska beležka. — Podaja dr. Jos. Mantuani.

Naša slovstvena zgodovina nam pripoveduje o „Kraynski Kroneki“, ki jo je spisal p. Marka Pohlina. Sam jo omenja v svoji „Bibliotheca Carnioliae“ med rokopisi, ki čakajo darežljive roke, da se morejo dati tiskati. A te roke ni bilo in „Kroneka“ je ostala v rokopisu. Pohlina je marljivo zbral slovstvo, tičoč se naše Kranjske, menda vse svoje življenje. Kar ni mogel dobiti v roke, je vsaj poročal po Joecherjevem učenjaškem slovníku (Allgemeines Gelehrtenlexicon), ki ga je v to svrhu pač vsega prelistal. To gradivo je zbral in za tisk pripravil po l. 1796., ker knjige iz tega leta še omenja, poznejših pa ne več.

Žal, da ne pove v tej bibliografiji, do katerega leta ali do katere dōbe je kroniko dovršil. Zasnovana je bila gotovo na široki podlagi, kot bomo videli. Rokopis je imel mož v Mariabrunnu blizu Dunaja seboj. Kaj se je zgodilo s to kroniko po Pohlinovi smrti, ni znano; vsekako je imela slabo usodo. Tako je prišlo, da so bili slovstveniki primorani, opirati se samo na beležko, podano v „Bibliotheca Carnioliae“. Skoraj v vsej slovenski in tudi menda nemški literaturi, baveči se z našo kranjsko domovino, ni najti dokaza, da je imel kdo to kroniko v roki ali da je vedel zanjo.

Edini I. pl. Kleinmayr nudi v svoji „Zgodovini slovenskega slovstva“ na str. 67. važno, obširnejšo notico, v kateri pač zamenjava kroniko z „bibliotheko“, a navaja letnice, ki se tičejo kronike. Tam stoji: „Posebne važnosti je knjiga, katero je na predlog dr. Ethin Henrik Coste ‚historično društvo kranjsko‘ l. 1862. natisniti dalo, naslovom: ‚Bibliotheca Carnioliae‘. Rokopis, koji se hrani, ima dva dela. Pervi del, završen l. 1770, obsega dobo od stvarjenja do Kristovega rojstva, a drugi, začel l. 1788, razpravlja daljno povestnico. Po obširnej razpravi, kjer pripoveduje, da je sramota, ako v domovini izhajajo knjige, katere niso pisane v slovenskem jeziku, in da je njemu skrb tej zadevi opomoči, očita svojim nasprotnikom marsikako pikro. Povestnica mu sega do l. 55. in osnova kaže, da je imela biti ‚kronika‘ zelo obširno delo. V tem bibliografičnem sadu, kateremu je v jezikoslovnem oziru cena jako dvomna, nam je zapustil Pohlina za spoznanje slovenskega stovstva XVIII. stoletja važno delo, katero do istihmal ni imelo primere.“ Znano je, s kako elementarno silo se je znesel naš Levstik v „Ljubljanskem Zvonu“

(1881, stran 382) ravno nad to beležko in njenim avtorjem. In vendar je o kroniki pl. Kleinmayr več povedal, nego je sam Levstik vedel. Gotovo je, da je pl. Kleinmayru to nekdo povedal, ki je moral slučajno dobiti kroniko v roke ali pa vsaj pismeno beležko o njej, ne da bi jo bil literarno izkoristil. Kot mi je g. prof. Kleinmayr osebno zatrdil, se ne spominja več, odkod da je to izvedel. In če bi kje tičala kaka opazka, je dandanes gotovo neznana in pozabljena.

Nekako tri leta se bavim s sestavljanjem zgodovinskih virov za Kranjsko, ki so raztreseni po raznih rokopisih. Začel sem z dvorno knjižnico. In tu sem dobil v roke tudi „Kraynsko Kroneko“, izviren rokopis Pohlina. Gotovo ne bo odveč, če obvestim slovensko javnost in naše slovstvenike o tej najdbi. To priložnost uporabljam, da seznanim malo natančneje z vsebino spisa tiste, kateri se zanj zanimajo bodisi kot jezikoslovci, bodisi kot zgodovinarji.

* * *

Dvorna knjižnica ima Pohlina rokopis od leta 1827. sèm v svoji posesti. Naš Kopitar ga je kupil od antikvarja za 2 gld. in 24 kr., kot kaže njegova beležka na notranji strani gornje platnice: „emptus ab antiquario florenis 2. 24. die 14. Jun. 1827.“ Rokopis meri 200 × 249 mm, ima 143 popisanih listov, razen tega še dvanajst vstavkov, na katerih je nekaj dodatkov, posamičnih beležk itd. Vezava s hrbtom od rjavega usnja je sodobna. Nekdaj je imel rokopis štiri zelene volnene trakove, s katerimi se je dal spredaj zvezati. — Stari znak knjižničarski je bil: „Nov. 582“; sedaj velja pa novi: Št. 7753. — Rokopis sestaja iz dveh neenakih delov. Prvi del je iz l. 1770. in obsega 124 listov; drugi pa iz l. 1788. in obsega samo 18 listov (125—143). Vidi se, da je Pohlina zabeležil letnico na naslovnem listu vsakega dela tedaj, ko je začel na čisto pisati.

Naslov prvemu delu je ta:

KRAYNSKA | **KRONEKA** | Kratkega popisovanja use | hlaht spomina urēdneh rezhy, | Katire | so se kedej na Slavęnski Kraynski femli, | inu | Njeh pokrajnah, | ali | szer kje dergi h' gorijemanju, inu pridu teh Kraynzov | od fazhętka tega svejta pergodile; susebnu Kraynskem | rojakom fa lubu | popisana | Od Z. P. Marka od S. Antona Paduanskega is Ordna | teh bosh Augushtinarjov, per S. Jolhefu na velikeh zę- | itah v' Lublani nedęlskega Pridegarja, v' lejtu: | 1770 |.

Na drugi strani je prošnja za milo sodbo o tem delu:

Historiam facile est legere, ac pernoscere lectam;
Sribere at historiam non itidem facile.

Qui mihi non credit, faciat licet ipse periculum:
Mox fuerit studiis aequior ille meis.

t. j.: Lahko je brati zgodovino in se je naučiti, a ni tako lahko, pisati jo. Kdor mi ne verjame, naj sam poskusi, in takoj bo mojim težnjam pravičnejši.

Na tretji strani sledi „PREDGOVOR | Na poshtene Kraynze“ in slove:

Kolkerkratkol sem jeft kakershnega Kraynskega Pisarja buque, katire niso ble Kraynsku pisane, v'roke dobil, sem uselej milu fdihnel rekozh: lakaj nek ne po Kraynsku? Ste si le vi Kraynzi! zel toku flo med sabo navoshlivi, de dela svoje glave, inu uzhenulte rajshi Nemzam, inu Latinzam, katirem se takeh bukuv namanka, ked svojem femlakam, katiri shafti drugega jelika, koker Kraynskega nafalтопеjo, pervoshete? Beli blu drugem ptujem, inu nafnanem bel, ked domázhem tręba vēdēti: kaj se je kedej na Kraynski femli godilu? Odkod so ti narpervi ludji lesem na Slavensku prishli? koku po letih krayeh se resproftili? kaj se je hvale urednega od nekedej na leti plati morja, po nasheh duhelah pozhejnalu, delalu, inu dapernashalu? — Katir nafnan zhlovek, kader be skus' nafho rojftno duhelo shl, be lohka na take misle fapadl, de be menil: de ti duheli ni mozh pridnega zhloveka roditi, ke njemu tukej nezhe nezha navę od tega mejfta, ali terga, kjer je na svejt prishl: od tega pojla, od no-gradov, od worshtov, inu planin, od rude terdega jekla, fhelefnega vovka, inu fhivega srebra, od jifera, inu morja, inu takeh rezhy svoje duhele nezhi, zhistu nezhi! povedati; katira se vender koker katira bodi druga duhela, zhe ne vezh, saj tolkajn shtemati fna, de je tudi svoje na vojski, koker doma: v' uzhenulti, koker v' serzhnulti zel mozhnu refglasene molęe v' sebi imela. — O de be Kraynzi drugeh bel, koker sami svojev nazhislali! de be zel toku flo po leshki hvali, samuzh, inu fa tolkajn vezh po pridu, inu slavi svoje rojstne duhele nahrepenęli!

Te, inu take arrezhy so mene pergajnale, inu premęgle, lete buque: Kroneka, ali spomin usezhzih-herneh zhasov teh slavitneh Kraynzov, inu Kraynske duhele od fazhetka svejta noter da sedanega dne (doklej bo Buh mene fhiveti puftil) pellati, inu popisati. Tsevēdę! sem jeft zhasi, kader se skus dolgu lejt v' ffareh buqvah od Kraynzov, ali Slavenzov, itdr nezhi nanajde, druge rezhy v' mejs postavel; al tu ni zel toku noterusilenu, ke se skalhe, de od takeh ludji, krajov, ali rezhy je merski kaj prida, saj s' zhasama v' Kraynsko duhelo dashlu; fatu pak nima nobedn meniti, de v' tehifteh zhaseh se ni nezhi takega na Kraynskemu godilu, temuzh ima vēdęti, de se ali fapisalu ni: ali, zhe je fapisanu blu, je po nesręzhi tega ognja, teh sovralhnekov, itdr v' nimer prejšlu.

Moja muja, virijemite meni, ni zel toku mala bla; ke sem mogl use s' tolkajn drugeh bukuv, katire sem zhasi she tudi prov teshku v' pefty dobil, skupfbirati. Jeft be bil tu popisovanje she bulshi naredil, aku be blu njeh le kaj vezh (koker sem use, katirem je Buh

fdravo pamet, inu mogozhno umetnoft: pisma fnati dal, prov lepu, inu pohlevnu prosil, inu v' ednu prositi puftil) pod roke seglu, ter le tuiltu, kar v' svojev hishneh, ali domazheh buqvah od poprejšeneh zhasov, k' zhafti njeh grashine, fare, zirque, kloshtra, pravize, itdr fapisanega imajo, spisano poslati; al is fhaloftnem serzam (o de be nasmel takem lęnem, ali (sam navęm, koku be djal?) navoshlivem Kraynzam) morem sam sebi k' shpotu obftati: de malukatiri, prov malukatiri! so si otlji muje tolkajn ufęti, ali se uređne fturiti, tu, kar be ne le zęli nashhi rojftni duheli, ampak she tudi pusebej njim samem k' zhafti, inu hvali biti utęgnilu, inu fa use prihodne zhase, fa nashe nuke, inu nukov nuzheze hranenu oltati, meni spisano pervoshiti.

Zhes tu se tofhejo, ter nashem nekdanem Kraynzam v' ozhy utikajo nashe duhele fterejshi Pisarji. Otrozi she fdej notę drugazhi biti, koker njeh fstarshi, ter namarajo: de se bodo tudi njeh nuzhezi tofhili, de so tudi ony porednejshi, inu fanikernejshi, ked katire bodi druge duhele ludji bli, katire she vonder vesely, kader kaj berō, ali povedati shlishejo: koku se je nekedaj ludęm na teh krayeh godilu: dobru, ali hudu, koku so se obnashali, vēdli, inu faderfhali. Ti so njeh pędniki, njeh fhlahta, rod, inu korenina bli. — Odunad posnemajo ony, koker be se tudi ony vēfti imęli.

Nafamirite meni tedej lubi moji poshteni Rajmno-kraynzi! ampak fa dobru goriofamate, kar vam v' teh buqvah k' branju, inu vēdnofti v' roke pomolim. Nagledajte na tu: kedu letu pishe. Nad tem je malu lefhęzhe; le nad tem narvezh lefhy, kaj, inu koku je pisanu. Ręzh yshite, ne imęna. Dobru pisanje ftury dobru imę. Noben Pisar, vem jeft dobru fhe fdavnej sam, she ni dadusehmal usem dapadl, unem pak, katiri se na tu nafalтопеjo, katirem navoshlivoft, duh tega fupergovorjenja, ali, Buh ta vę, kajfena terpezhoft drugazhi soditi, inu govoriti napufty, fhe zel po nobeni zęni nekar: tok tudi jeft dapadl nabom; al nezhi mejn vonder fhelim usem uftręzhi, katerih sem, inu oltanem

Ponifhne slufhabnek

P. Marka od S. Antona Pad.
Avgushtinar Diskalceat.

Na peti strani se začenja besedilo kronike, razrejeno v pet poglavij ali paragrafov. Vsako teh poglavij ima v napisu obseg dōbe, katero obravnava.

Prvi odstavek ima napis: „§. I. Od tehifteh rezhy, katire so se godile od fazhetka tega svejta, noter de je bla Emona, ali Lublana fazheta.“ — Obsega torej dobo od l. 1. do l. 2820. po stvarjenju sveta, ali od l. 4052. do l. 1232. pred Kristom „po Salianovem zhislanju“. Tu pripoveduje p. Marka „zgodovino“ naše dezele do prihoda Argonavtov, katere imenuje „Argozhovnarje“.

Drugi odstavek je označen: „§. II. Od fazhetka Emone, ali Lublanskega mejfta noter da prihoda teh Celtov na Kraynsko femlo.“ — Obsega dobo od l. 2821. — 3445. po stvarjenju sveta, ali od l. 1231. do l. 607. pred Kristom.

Tretji odstavek ima naslov: „§. III. Od prihoda teh Celtov na Krajnku noter da fdrufhenja teh Illyrijarjev is Krajnami.“ — Obsega dobo od l. 3448. do 3670. po stvarjenju sveta, ali od l. 604. do 382. pred Kristom.

Četrty odstavek ima vzglavje: „§. IV. Od perdrufhenja teh Illyrijarjev na Krajnki femli noter da prihoda teh Panonijarjev“ in opisuje dobo od l. 3671. do 3825. po stvarjenju sveta, ali od l. 381. do 227. pred Kristom.

Peti odstavek ima napis: „§. V. Od teh zheterteh prebivavzov Krajnke duhele: teh Panonijarjev, notri da gmajn zhasnega zhisluvanja teh Xtijanov po Xtusovemu rojstvu.“ — Ta doba obsega l. 3828.—4054. po stvarjenju sveta, ali l. 224.—1. pred Kristom.

S tem sklepa prvi del. Na listu 125. se začenja drugi pod naslovom:

DRUGE DEJL | KRAYNSKE **KRONEKE** | kratkega popisovanja use fhaht spomina urédneh | rezhy, katire so se kedaj na Slavenski Krajnki femli, inu njeneh pokrajnah: ali szer kje dergi h' gori | jemanju, inu pridu teh Krajnsov od Kristusovega | Rojstva notri da sedaneh zhasov pergodile, suse- | bnu Krajnskem rojakam fa lubu popisane v' lejtju | 1788.

Ta naslov priča torej, da je p. Marka spisaval prvi del celih 18 let in medtem pripravljaj gradivo za drugi del, ki ga je začel spisavati l. 1788.

Na prvi strani lista 126. ima tudi ta del svoj „Predgovor“. Ta je spojen z besedilom kronike in slove:

Predgovor. Tu popisovanje use sorte spomina uredneh rezhy, katire so se kedaj po letéh nasheh krajeh od fazhetka, ali stvarjenja tega svejta noter da Christusovega rojstva pergodile, smo mi hvala Bogu! srezhnu h' konzu perpraveli: fdej otshemo tudi lih s' toku dobrem upanjam tudi use spomina uredne rezhy od teh nasheh krajov, inu pokrajn od tega milofte polnega rojstva Gospuda, inu Odreshenika nashega Jefusa Christusa praveti fazhęti. Posehmal bomo tudi kaj vezh od nashe krajnke duhele povedati vedeli, inu fnali; fakaj dadusehmal smo se mi le toku rezhi: v' mraku nashe fstorije fneshli; fakaj, zhe otshemo le enumalu nafaj fmisleti, tok se bomo vedeli spominiti: koku teshku nam je dohtokrat hodilu, kaj le v' eni perglihi povedati. Sam Belin nas ni bil v' fšanu is uso sonzhno svitlobo v' globozhini te fstarovine, inu nekdane pofablivofte le enukolku ressvitliti: nekar Beron is svojem narmozhnejšem bliskanjam per, koker v' rogu temneh oblakeh nam le ene fhveplenko (sic!) ufhgati; al posehmal se fazhne per nas daniti, inu kolkajnl blifhejsi se k' nashem zhasam perblifhuvali bomo, tolkajnl svejtleshe nam bo svitlobo verh nasheh glav gorishla, inu tolkajnl lepshi sejala. Al de be se mojem Bravzam tu popisovanje napermersilu: ali per temu branju naftofhilu, otshem tu prihodnu popisovanje v' Sękula, ali v' fturedne zhase refdejlitl, rajmmo na tako vilho koker sem dadusehmal lejta od stvarjenja tega svejta po Salianovemu zhislanju: tok bom posehmal od Christusovega rojstva tega gmajn Xtijanskega shte-

venje (!) teh lejt, po zhisluvanju Dionyfija Exigua, deslih se je fa 4. lejta nakrilhem prerajtal, vezh drugem fmotnavam se vogniti, shtęl, inu poftavlal. Torej je

Ta perve fturedne zhas

Ali

V' 1. lejtju po Xtusovemu rojstvu, Po Dionyfiovemu zhisluvanju.

Tega Svejta 4056.

Po Salianovemu zhisluvanju.

Tu se začenja besedilo. Ta drugi del ima samo en odstavek in tudi ta ni popolen, kajti sega le do vštetega l. 54. po Kristu. Po načelu Pohlinovem pa bi moral segati do konca prvega stoletja ali „sturednega zhasa“ po njegovi terminologiji. Vendar pa posega sem in tam tudi v poznejša leta.

Izvestno je imel p. Marka še več gradiva, katerega je hotel porabiti. Že je napisal kazavca pod tekst: „V' 55. l.“ Tako se bi imelo začeti nadaljevanje na prihodnjem listu. A pisatelj menda ni prišel dalje, ali pa se je nadaljevanje izgubilo. In to poslednje se mi zdi verjetnejše. Kar se je našlo, so svoj čas zvezali — in ta torzo smo dobili po ovinkih v dvorno knjižnico.

* * *

O Marku Pohlinu se je mnogo pisalo. Sodbe o njem, o njegovih zmohnostih, o njegovem stremljenju, o njegovem pomenu na slovstvenem polju se pa zeló razlikujejo. Imel je nasprotnikov že v svoji dobi. Gledé na slovensko slovstvo pa je padel njegov ugled popolnoma, ko je bila prišla Kopitarjeva slovnica na svetlo. Nihče ne bo trdil, da se je p. Marka kdaj mogel meriti s Kopitarjem na jezikovnem polju. Kar mu učeni slovničar tu stvarno očita, opravičeno zadeva marljivega patra. A pozabiti ne smemo, da slovnica sama vendar ne obsega vse kulture. Če je p. Marka tudi večkrat grešil zoper slovnico, ima vendar obilnih zaslug za slovensko ljudstvo, za katero je na širnem polju probujevanja k narodni zavesti ledino oral. Vsa čast Kopitarju kot učenjaku. Imel pa je tudi svoje slabosti in živel v razporu z rojaki, katerim ni bila slovnica vse. Kdor je imel Kopitarjevo slovnico kdaj v roki in je čital hudomušne in sarkastične opazke, ki so naperjene proti že umrlemu Pohlinu, je pač mislil, jeli bilo treba tratiti toliko papirja za taka povse zasebna pikanja, s katerimi učeni pisatelj ni v nobenem oziru koristil niti jeziku niti slovnici. Žal, da so celó moderni slovstveniki stopali večkrat po Kopitarjevi zasebni stezi in obsojali vse, kar je Pohlin storil in spisal. Gledé „Kronike“ so bile te občne opazke potrebne, da se prav razumemo.

„Kroniki“ nočem pripisovati izrednega pomena za slovensko jezikoslovje, še manj za zgodovino.

Besedni tvori so taki, kot povsod drugod v njegovih spisih, dasiravno včasih kak izraz prav dobro pogodi. Tako n. pr. „buquishe“ (= bibliotheca), slovtvor na „išče“ kot kraj, kjer se kaj nahaja.

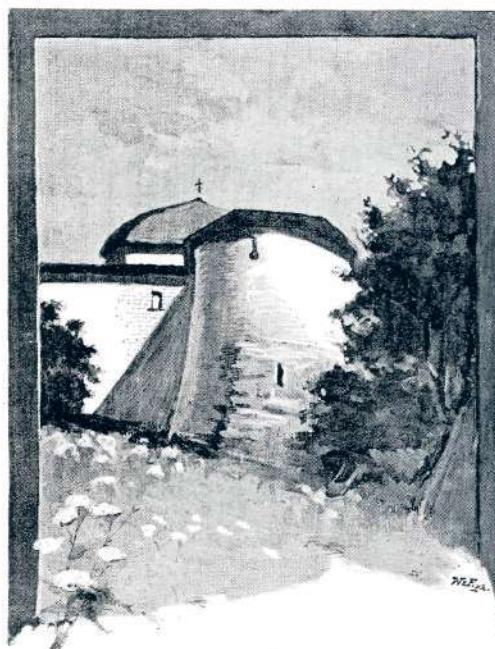

ŠMARNNA GORA

Seveda je tudi vrsta drugih, s katerimi se ne moremo sprijazniti, n. pr. spevovozhnik (poeta), obresnek (statuarius), mojstrija (artificium), pushenina (desertum), preselitva (colonia), mejazh (finitimus), femlazh in femlāk (popularis), tekovna ograja (*ἰππόδρομος*), fhiganija (alchymia) in drugih več. — Prav mnogokrat pa rabi nemke in germanizme, navzlic svojemu naporu, pisati slovenske izraze. Mimogredé sem si zapomnil te-le kot zglede: tribati (treiben), mikel (Mittel), fhovnirji (Ingenieure); od sunaj (auswendig, t. j. na pamet); odlnotrej teh planin (innerhalb der Alpen), doliperprávetē (abbringen), is ludftvam pruti Lashki dufheli ulezhi (mit dem Volke gegen Italien ziehen); faloshen (im Hinterhalte liegend), odfgor (oberhalb), pred se ufeti (sich vornehmen), perpadnost (Fall, Zufall), pogojn (Antrieb), z vojsko preulezhi (mit Krieg überziehen), zhespustiti (überlassen); a tudi take, ki po svojem sestavu prikrivajo nemški vir, kot: odvyati (ableiten), rajmnohitne (wesensgleich, consubstantialis). Seveda on sam ni ravno vseh za-

krivil. Mnogo jih je bilo iz starih časov ukoreninjenih in se niso dale kratkomalo izruti; a ljudje jih takrat tudi niso še občutili kot po duhu neslovenske besede. Izraz „od sunaj“ za nemški „auswendig“ pozna tudi Trubar, ki piše v predgovoru svojega katehizma, da se mladina „isvuna“ nauči svetopisemskega besedila. In Schweiger poje v svoji božični pesmi o sv. Jožefu: „Vlekel je gori v Betlehem“, torej istotako, kot v Pohlinovi Kroniki narodi proti Laškemu „vlečejo“. Istotako je skladnja pol nemška, pol latinska; prav slovenske so samo stalne ljudske fraze, vkolikor jih je porabil. Morebiti ni nobeden drug izmed njegovih spisov v tej smeri zanimivejši od tega, zato, ker je obširno, izvorno delo v slovenskem jeziku. Kdor bi v tej smeri pregledaval besedilo Markovo, bi našel še mnogo drugih zanimivosti.

Na isti višini nekako je vobče tudi njegova zgodovinarska kritika. Zraven prav srečnih in bistroumnih kombinacij srečamo tudi naivne misli in sklepe. Včasih ga je odvedlo od stroge poti stremljenja, lepo in poljudno pisati, tako, da bi ga tudi preprosti, neučeni čitatelji umeli in da bi vzdrževal zanimanje za svoje pripovedovanje. In to je bilo za njegov čas gotovo dobro načelo samoobsebi in dokazuje, da je p. Marka prav dobro poznal svojo dobo in

ŠMARNNA GORA

njeno zanimanje za slovstvo, pisano v slovenščini. Takrat so čitatelji bili mnogo bolj pozorni na slog v pisavi, na lepe, umetne in dolgovezno sestavljene perijode, ki so takrat narbolje dopadale, če se je bravec preje usopil, preden je prišel celemu stavku do konca.

V posebno zaslugo in veliko čast pa moramo šteti Pohlinu, da je zasnoval to svojo kroniko na kulturno-zgodovinskem temelju. Dasi ni pisal pragmatične povestnice, ozira se vendar na vzroke raznih pojavov. Prav posebno se pa odlikuje v tem, da poskuša ljudske običaje svojega časa izvajati iz prazgodovinskih in zgodovinskih navad, katere se opisujejo v mitiških pripovedkah in v zgodovinskih spisih starih klasikov. On je torej naš prvi slovenski folklorist, t. j. poznavalec in preiskovalec prostoljudske kulture, katera je podlaga vsej drugi omiki. V tem smislu smelo trdimo, da je ta mož s svojimi idejami prehitel zgodovinopisje najmanj za en vek. Njegovi nazori so bili še v povojih, a zatajiti jih ni moči. Treba samo predgovor pazno prečitati, da se prepričamo o resničnosti tega, kar sem ravnokar povedal. Pri tem naj nas Markova fantastika kar nič ne moti, s katero začenja svojo kranjsko kroniko s stvarjenjem sveta; to je stvar zase, ki jo je pojmovanje tedanjega časa omogočilo. Naj navedem za te svoje trditve nekaj dokazov.

Z bibličnim popisovanjem svetovnih dogodkov spravlja p. Marka zgodovino kranjsko tako v soglasje, da pravi, češ, „Jafetitarji“ ali „Japidijarji“ smo. Leta 2394. pred Kristom je dobil Jafet sinu Gomerja, prvega „deda teh Lahov“. Leto pozneje se mu je rodil Magog, ki je „očak teh Ogrov, inu Skytov, ali Abarov“. Nato sin Javan, očak Grkov, za njim „Masoch, katiri je Amazone, Moshkovitarje in te druge slavence po njih lemlah sasejal“. Prvi sin Gomerjev, Aszenez je bil „teh Nemzov perve rodinske ozhe“. — Menim, da je mož čutil smelost tega rodovnika. Zato pripominja: „Leta lišta ftojy v' eneh buquah, katire nobenega drugega fvilhanja, ali preprižhovanja napotrebujajo.“

Razumeva se, da se pobožni menih ozira posebno na dogodke, ki so s krščanstvom v kaki zvezi. V tem oziru nam pripoveduje večkrat fatastične stvari, katerih pač sam ne verjame. N. pr.:

V' lejtju 1374 po X. R. (= Kristovem rojstvu) je bil en fharch v' dolini Josafat vonskopan, v' katirem je enu ne ftohlenu truplu od prezhudne dolgufte, is brado inu lasmy se fneshlu is eno tablo, na katiri je toku pisanu se bralu, koker se is hebrejske shprahe preftaulenu fastope: Jelt Seth, Odamov treturojen syn virijem na Jefusa Xtusa syna B. inu na Mario Divizo njegovo Mater, katira bodeta is mojih ledjov prishla.

Vendar pa previdno pristavlja: „Tu je Spondan is Janesa a Leidis ufel, inu meni povēdal, koker jelt vam povēm.“

Pozneje navaja, da Boetius priča: „de v' Platonovemu grobu se je bla ena flata tableza fneshla, na katiri se je pisanu bralu: Jelt virijem na syna Bolhjega, katir ima is ene Divize rojen biti.“

Opisujoč slovansko mitologijo se opira na tradicijo, da je Otto, škof bamberski in apostol Pomeranski, našel soho boga Triglava od čistega zlata in jo poslal v Rim. Predstavljal si je vse anahronistično. O Akrisiju pravi n. pr., da „je toifto usesplohno Grekushko sodbo: rothovsh teh Amfiktyonov imenuvano, goriperpravil.“

Svetišča poganskih narodov imenuje navadno „kostel“, judovsko pa „tempel“. Svečenike poganske naziva „farje“.

Ko popisuje božansko službo v starem Rimu, omenja tudi vrhovnega svečenika „summus pontifex“ in pripominja: „Ta je bil per teh ftareh Rimlarjeh ta narvikshe Far.“ Dalje piše, da je Numa „8 hish v Rimu fa Farje odlozhil“, ter navaja dalje, da so v eni teh hiš stanovali Flamines Diales, kar tolmači z izrazom „Beronovi Farji“ (Beron = Perun). Ko je zapored povedal, kateri svečeniki da so stanovali v drugi, tretji, četrti, peti in šesti hiši, nadaljuje:

v' sēdmi Kurijones, je blu 30 Farjov skupej, katiri so po teh 30 parteh, v' katire je blu Rimsku mejftu respartanu, slufhbo svojega malika glajshntali, inu svoje podlofhne k' slufhbi tega koftelna derfhali. Ob sedanemu zhasu se per nas Fajmashtri imenujejo.

Tu se vidi, da je Pohlin vedno primerjalno pisal in mislil. Bil je prepričan, da so bile verske razmere pri starih prebivalcih Kranjske sicer različne od rimskih, vendar pa slično urejene; zato imenuje vse rimsko-poganske bogove s slovanskimi imeni. Tudi bogoslužje in svečeništvo slika vedno, rekel bi, tipološko, in primera v zadnjem gori navedenem stavku priča, da je posegel vedno po najenostavnejšem sredstvu, da z njegovo pomočjo obrazloži in pojasni tedanje razmere. Sevé stavek „Ob sedanemu zhasu se per nas Fajmashtri imenujejo“ je tako skrčen, da bi se mogel napačno umevati; a primera je gotovo dobra, ker hoče povedati, da se svečeniki posamičnih okrajev v krščanskem bogoslužju imenujejo „fajmashtri“.

Maliki, katere so nekdanji Kranjci čistili, so po p. Marku ti-le: „Belin ali sonze; Triglav ali mejsiz; Prove ali Hromek, flomek, Tork; Beron ali Bolhizh, Grudn; Siwa ali Krasniza; Vodân ali Murân, Prosenz; Jodut ali Herkules; Pagoda, Bogina lepega uremena; Węł inu zherne Buh.“ Da so te božanske vrste staroslovanskega olimpa silno zmedene, ni treba posebej poudarjati. In vendar je Pohlin izkušal, rekel bi, nekako kritično postopati.

Podatkov pa ni mogel dobiti mnogo. Za en slučaj pa navaja celó napis, pri čemer pač identificira svojega slovanskega „Vodana“ z rimsko-grškim Neptunom. Piše namreč:

Obsorej zhasa (t. j. l. 33. po Kr.) je she en tak kostel maliku Vodânu na zhast fidan v' Emoni, ali ti

Itari Lublani Ital. Koker besede v' vezh is femle skopaneh kameneh usekane prizhujo, inu flafiti un kamen, katir je bil pred veliku lejtami v' Lublani na wregu v' Karthajlarskemu ofu vonskopan inu v' Biltro prepelan, kjer je toku fapisanu Italu:

NEPTVNO AVGufto SACRum Iulius SERVILIVS In
Foro Iulii VELina tribu SABINVS ÆEDEM EMonaē
PORTICVM FECIT PECVNIA SVA.

Se umane: Vodanu Bogu posvezhenu. Julijus Servilijus v' Friulu, en Sabinar iz Velinove zheke je v Emoni leto hishezo pod wolto perpravel is svojemi dnarjami.

Ta napis je posnet po Schönlebnu, ki ga je pa napačno bral. Po zbirki Corpus inscriptionum latinarum (III. zv.) se glasi tako:

NEPTVNO AVG· SACR· L· SERVILIVS L· F· VEL·
SABINVS AEDEM ET PORTICVM FECIT PECVNIA
SVA.

O „Emoni“ torej ni sledú v napisu, istotako o „Friulu“ ne. Prevod bi se torej, pravilno narejen, tako glasil: Mogočnemu Neptunu posvečeno. Lucius Servilius, Lucijev sin iz velijskega okraja, Sabineca, je dal svetišče in hodišče zgraditi s svojim denarjem. — Navzlic takim pomanjkljivostim pa ostane Pohlinu vendar čast, da je pravilno, skoraj bi rekel akademično postopal, kjer je imel prednike v podrobnem preiskavanju. — Da jo včasih navzlic vsemu temu zavozi, moramo mu pregledati. Tako n. pr. trdi o Drusu, Tiberijevem bratu:

Freo ali Frigo teh Slavenzov Bogino je on ukasal v' Magdeburgu pod imenam te polnozhne Venus zhaftiti.

To je silno zanimivo, da imenuje Frejjo „flavensko“ boginjo, in to kar naravnost, kot da se razumeva samo ob sebi. V kolikor da bi móglo biti to severozemsko božanstvo s slovanskim istovetnim pojmom v zvezi, dandanes ni dognana stvar.

K letu 738. pred Kristom pripominja:

V' temu zhasu pride v' teh narlfarejsheh Kronekah ta prvu v' misle ufetje od imena teh Kraynzov ali Karavzov na dejl, katirih ime se od mnogitireh pisarjov tudi na mnogitire vilhe odvya, resklada inu umęta . . .

Torej gotovo precej subjektivno mnenje. — Malo pozneje poskuša jezikoslovno tolmačenje izraza „Slovan“. Navaja Abulfarraga, ki pravi:

Saklabi, ali Slavenzi so v' polnozhni dufheli Itanuvali, ter so se v' dvanajstem lejtú Krayleftva Manafsesa, teh Judov Krayla notri da Paleftina resprostili. Kar tudi Evleb Cefareenski v' svoji Kroneki terde. Tokú tudi Herbelot in Bibl. orient. de Seclab je bil lafetov syn. Jnu katiri so Herbelotovo Bibliotheca naprepelali, pishejo (Suite des observations pag. 146) de Arapinzi fo si to fhlahto fmisleli, de be se Turkam perlifneli. Al nej bo tu, tok so ony saj nekaj od nekdaneh ftareh Slavenzov slishati mogli, sizer be nabli tokú perpoveduvali. Saklebah, ali Sakalebah prave Herbelot, je v' mnogemu sthivilu od Seklab, kar je blu per teh ftareh Chalibus in fdej Slavenzi, Rufsi, ali Moshkoviti.

To je poljudna fantastika, ki je bila za časa Pohlinovega prav lahko mogoča — a ni še izmrla do današnjega dné. Vidi se pa tudi, da je p. Marka nikakor ni sam zakrivil, temveč se je upiral na slovestvo resne vede!

Na njegov rovaš gre pa razlaga besede „Senofhez“, katero izvaja kot skôpljenko iz „teh Senonarjev fedesh“. Kraj in ime, oboje je „gori pershlu“, ko so „Senonarski Gallijarji potolzheni inu powyti“ bili „inu kar jih je zhes oftalu, so bili is ffolne Lashke semle pregnani“; prišli so k svojim „nekdanem rojakam inu ffinanzam“. Tu so se utaborili in Senožeče ustanovili.

Dasi je sem in tam površen in bona fide tudi malo šovinističen, gre vendar pri drugih vprašanjih včasih globlje, kot bi bilo pričakovati od „Kronike“ in kaže večkrat mnogo spretnosti.

Tako pripoveduje znano anekdoto o Psametihu, da je dal izločiti dva otroka iz človeške družbe, da bi na ta način izvedel, kakšen je bil najstarejši jezik. Čez dve leti sta baje otroka izrekala besedo bek ($\beta\eta\kappa\omicron\varsigma$), ki pomenja — kot trdi P. Marka — v frigijščini „kruh“. Potem pa nadaljuje:

Na Kraynskemu al be bla pozhi leta shelej v' misle ufeta otroka to besedo: Bek pervezh ifrekla? Kraynski otrozi govore szer to besedo; al ta beseda napomene per njih kruh, ampak eno grofo, ali gnu-sobo.

Nov dokaz, da je kulturo svoje rojstne dežele vedno primerjal s ptujo, in to v raznih panogah.

„Kraynska Kroneka.“

Slovstveno-zgodovinska beležka. — Podaja dr. Jos. Mantuani.

(Konec.)

bičaj, postavljati mlaje ob svečanostih izvaja takole. Rimljani so:

Kaprotina, od dovjega figovega drevesa taku imenuvan, k' zhafti te Kaprotinske Junone na 6. dan malega srpana goripoltaveli, kader so dekile merski ene kmetushke fnamena, kranzelne, inu take rezhy na veje enega drevesa navešuvale, katire so mogli hlapzi la ta kratke zhas, katirega so deklam delali, dolijemati. Se komu ta pergodba premalu fdy, de be urędna bla na temu meštu ftati, tok kalhe saj ta, kje, inu kedaj je v' nasheh Celtskeh duhelah tu goriplafenje po visokeh majah ob zhasu Zirqvenega fhegnanja svoj perve fazhetk ufęlu, ter koku, inu odkod se je lesem k' nam faneslu.

Nedostatek tega primerjanja je samo v tem, da zamolči pisatelj vse posredujoče člene cele razvojne vrste. Tako se nam vidi, da hoče edino samo od kaprotinskega slavlja izvajati navado, postavljati mlaje in vprizorjevati veselice ob njih. Ta navada je brez dvoma staroorijentialska. Od vzhoda se je razširila tudi v zapadne dežele v raznih oblikah. Vendar je Pohlinova zasluga, da je izrekel svoje prepričanje v tedanjem klasicističnem času, ko se učenjaki niso še drznili spajati rimskih in „barbarskih“ običajev — in to iz samega velespoštovanja do staroklasične kulture. A naš p. Marka je čutil navzlic temu, da je bil nemško vzgojen, vendarle še pristno kranjsko ljudsko kri v sebi. Ali nimamo lepega dokaza za to trditev v situaciji, katero nam je s kratkimi potezami narisal, pripovedujoč, da so l. 665. pred Kristom „Kraynci“ jarem „Wenedzhanov“ otnesli in si nižino med rekama „Tilavempto“ in „Formione“ prilastili, katero sklepa z besedami: „Tedaj so Kraynci en dobr zhas per myru, inu pokoju fhiveli, usak na svojem domu pod senzo svoje koshate lipe“! Tu vidimo, da se je mož čutil v demokratičnem domačem osredju.

Na strogo zgodovinskem polju se navadno opira na svoje vire, včasih pa jih tudi kritikuje, osobito tedaj, če je stvar veljala v njegovem času še za preporno. Tako pravi, da se

Illyrski Menihi wahaja, de she enu pismu od krayla Alexandra v' rokah imajo, v' katiremu obitoy, de so njemu Illyrijarji dobre sluhbe skafali. Kar pak jeft is Balbinam 2. Buq. 23. P. 8. Š. la pravu, inu gotovu naderfhim, ampak de je szhasama kedej podtaknenu blu.

Nekoliko pozneje poroča o rimski kolonizaciji. Leta 179. pred Kristom:

So Rimlarji eno preselitev, tu je enekatire tavlhent Rimskeh rojakov, katire so ti trije Vojdi: P. Scipio Nafica, C. Flaminius inu L. Manlius Acidinus pelali, perpelali v' Karnijo, de be se ondokej posadeli, ter ftrijane, Japidijarje, inu Karnijarje v' ftrahu derfhali...

S tem poročilom stopa v svoji kroniki na stvarno zgodovinska fla. — O ponesrečenem poizkusu nove keltske kolonizacije poroča istotam. Leta 178. pred Kristom, pravi, da

je blu spet 3000 Gallijarjov zhes Kras lesem prishlu bilu, ter so na leti ftrani duhele od Rimlarjov la fe tolkajn femle, inu gruntov fadobiti fheleli, kolkajn be njezh mogli la svojo potrebo pod brambo teh Rimlarjov obdeluvati, ter so she tudi obętali, de njim otę usak po svoji persvojeni femli svoj lejtno davk odrajtovati. Al ony so mogli s' potepenem pismam prezh se po-brati ter so se po Karniji, inu Japidiji podtikati mogli...

Rimci so si podvrgli Japide in Kelte v Karniji, in poročilo o teh dveh dejstvih podpira p. Marka z dvema napisoma, katera je posnel po „Fasti triumphales“. V prvem se imenuje C. Sempronius kot triumfator nad Japidi, v drugem M. Aemilius Scaurus kot triumfator nad Galli v Karniji (de Galleis Karneis). — Vojske proti Mithridatu so se tudi Panonci udeležili in so prinesli, povrnivši se nazaj, bob seboj. Zanimiv je nastopni stavek zaradi smešno nakopičenih germanizmov: „Sylla je pruti Rimu potegnul, mejstu notriusel, Sulpizija okolipernesl...“

Temu pa sledi kmalo spet beležka, ki priča, kako dobro se je Pohlin poučil o zgodovini; ni poznal samo kranjskih razmer, temveč tudi razvitek drugih dežela. Kot v kaleidoskopu se menjavajo svetle in medle barve brzo, druga za drugo. Pripoveduje nam o zidanju Karnunta na Nižjem Avstrijskem in pravi:

katiru mejstu se fna dan danashne v' ti vasi S. Petronil, per temu v' dolenski Eftriji lefhezhemu mejstu Hambürg (sic! namesto: Haimburg) yskati, kjer se je v' nekdaneh zhaseh dofti ftareh spominskih dnarjov dovel nefhlu, inu se she per nasheh zhaseh fnajo takt ftari spomini isslediti.

Vsakdo ve dandanes, da se je to domnevanje uresničilo; sedaj vsakdo lahko vidi izkopan amfiteater in nešteto vrsto drugih kulturnih spomenikov, od umetno izdelanih kipov do napol sežganih hlebcev, ki so jih pustili Rimci v pečeh, ko so bili napadeni od sovražnika.

Sevé da se ozira p. Marko tudi zeló na materijelno kulturo pri nas. Že kmalu od začetka poroča o pridelovanju železa na Kranjskem; obširneje govori pa o tem, kako in kdaj da so uvedli vinorejo. Pri letnici 580 pred Kristom pravi:

So bli na Kraynskem na permorskeh pokrajnah okoli Flanone, Terfta, inu tam okoli te is jutrove duhle sem perpelane vinske terte lasajati fazheli, inu te szer gole gorre v' nograde prebrazhati. Odtod je potem s' zhasama, deslih veliku pojnejshi, tudi na dolenski Kraynski ftrani obdeluvanje teh nogradov noterpellanu blu, koker she dan danashne dobru obftoy, ter se enu fdravu vinu, fa per jedi pyti, ta fploh, kje imenuvan Marven v' Lublano vófe.

Govoreč o rimski naselbini Magnaniana trdi, da je bila „s' zhasama od teh vishnovih dreves, katire v' obilnoste ondokaj okoli rasejo, Vishna gorra imenuvana“.

Že prej smo omenjali Mithridatove vojne. Ob tej priliki poroča Pohlín:

Ke so Panonyarji s' te vojske nafaj prishli bli, fo Bob is sabo pernesli, inu na svojemu pojlu sejali; katir szer na Kraynski femli rad rase: al tudi rad fhiv, inu molov rata.

Vsaka črta kaže, komu je mož namenil izvajanja svoje kronike. Omenja samo mejnike; kar je med njimi, zamolči. Nasproti temu pa ne opušča malenkosti, ki niso v nikakoršni zvezi z zgodovino, pač pa z navadnim gospodarstvom.

Istotako, kot ga zanimajo pridelki, se njegova pozornost obrača tudi na druge posamičnosti, tičoče se telesne kulture. Na nekem mestu, kjer poroča o o Galcih, obrne govorico tudi na perilo in piše:

Per Galijarjeh so Rimlarji videli, koku svoje umafane rezhy is fhajfo peró; al nezh mejn, pishe Plinius, l. 28. Hist. nat. c. 12. se oni niso fhajfe prijeli, temuzh so per szavnezi po svoji ftrani navadi dolgu lejt oftali.

To je morebiti zelo zanimivo za kemike, mi pa bi menda bolj želeli prikupljivejših stvari. Beduini v arabski puščavi so še dandanes z omenjeno tekočino nekako tako sprijaznjeni kot so bili stari Rimci.

Po tem, kar smo slišali dosedaj, bode nam umevno, da se Pohlín tudi z nekdanjo nošo bavi. A skoraj bi jo bil pozabil. Zato je ob robu na listih 177 in 178 dodal kratek popis „stare noše“. Tako enostransko anahronistično ne piše izlepa v kroniki, kot ravno tu. Noša, katero popisuje precej na drobno, je noša Pohlínovih dedov in starišev. Čudno je to, da ima sicer probujeni p. Marka to obleko za tako staro, da so jo gledali celo stari Rimci na prebivalcih naše domovine. Popis v glavnih potezih pač sem in tam soglašá z Valvazorjevim popisovanjem, a se tudi loči od njega in je mnogo natančnejši. Ker

je ravno ta del zanimiv in važen, podajamo fotografičen snimek lista 177 na drugi strani.

Popis noše starih Kranjcev pa slóve:

Al koku so se nek ftari Kraynzi oblezheni nosili: be mordej kedu rad vedel. Otsheftolkaj, kolkaj, n pusty is ftareh bukuv vonufeti, poltrezhi. Nekdaneh Kraynzov obleka, predn so teh Rimlarjov oholuft fagledali, se napulft dergazhi, koker zel gmajn, inu natirleh damishlati. Molhji so si po svoji dagulfti en kos debelega, ne farbanega, vezhdej sivega sekna odmireli na pedy, al tolkaj kosmateh kósh odlozhili: tu skupisshili, rokave naftaveli, ter eno sukno ali kolhuh naredili. Ti premoftnejshi so fhe tudi lepshi is wélega, zhednu oppranega sekna sukne, ali is farbanem seknam preulezhene shavbe, vezhdej le zhes ramo nosili. Lih na enako višho, koker sukne is sekna so si tudi kmetji is hodnika: gospudji is tanzhize puftili svoje srajze delati. Is enem shirokem felenu pisanem, ali is pirezham okkovanem pasam is usena ali is eno erdezho, ali plavo pasizo is fhnor so se zhes sredo prepasovali. Na vojsko (fol. 117 b), na svatovshno, inu v enakeh perloftnostah so se is eno sabbo (= sablo): is eno frazho, koker per sedaneh zhaseh is eno pukshezo fa pasizo, ter is eno dolgo ranto, ali sulzo v rokah prevideli. Dva pola platna, ali mehku uftronega jirha so usakega posebej skupisshili, ter hlazhe da petá (gospudji pak, katiri so po shegi teh Rimlarjov kratke shkorneze obuvati, tudi hlazhe is sekna da kolén) dolge, katire so, ked svytze is enem trakam zhes ledja prevesovali, si delati fturili. Kolkaj koshatjshe hlazhe je kedu nosil, tolkaj falejshe je bil dershan. Lase so si moshki ali okrog, inu okrog, eni she tudi zel obervy bryli, ali po lonzu na glavi okroglu ftrigli. En zir je bil, zhe je nim en zhop po zhélu dolivisel. Glavo je ena kosmata kapa, ali en is shtrikekov, ali tudi slame kunshtnu spleden klobuk pokryval. Njeh obuda je bla en podplat usena, is lukenzame ob kraju, zhes njeh is lepem seknam, zhasi is fhidanem zojgam obvyto nogo preneshklan. Eni so tudi lesene zokle nosili. Zhes ramo so eno torbezo, ali en ronz, usak fa svojo potrebo na enemu jermenu: v' rokah eno palzhezo, ali shibo derfhati navejeni (sic!) bli.

Stara nosha fhenskeh glav pak je bla toku ushafana: Kikle inu janke, so fa ofert tudi is enem fhidanem moderzam, inu prepertam is platna: toku tudi en nakrishpan, okoli uratu fapçt, na ramah inu na konzuh rokavov (per fakonskeh fa prafnek le iz zherno: per dekletah pak is erdezho, plavo ali feleno prejo) pisan, na persah is 2. ali 3. wuzekame nataknen oshpekel (gospoke so koravde, ali flate dnarce okoli uratu nofile, koker tudi en srebern, te gmajn pak le, en okovan usenat pasz imçle, od katirega je na enemu jermenu en nolhiz, inu kluzh od njeh skryne doli visel. Povrh so zhasi svoj is welemi trakmy obshyt kolhuh, ali svojo is farbanemi trakmy obshyto jopo oblekle. Dekleta so vezhdej. inu flafti doma, le gologlave, is fpledeneme kitame (fhene ali is v' en punték favyhanemi lasmy: ali is eno jeglo na verhu glave fataknenimi lasmy hodile: sizer is eno partneno, drobnu nabrano, is enem lepem furmam zhes sredo lozheno avba (!): ali tudi eno kosmato kapo: is eno is shpizame obshyto, zhasi tudi pisano pçzho pokryte. Teh deklet zhelu je en is flatom obesen shapel: njeh roke'

ali perfte so perftani is enem glafhovnatem ozhešam, po 2. inu 3. na enem perftu zivali. Vezh perftanov: vezh shtemanja: lih toku tudi v' kitah, de so si kite is preje, vovne, inu fhide med lasę utikuvale. Noge so v' na welu ultrojene, is jagnezhovoh kosh narejene, inu oppisane shtibale: ali, zhe so svoje nabrane vezhdejl erdezhe nogovize (fol. 118 a) obuvale, so si tudi svoje zherne is eno veliko erdezho favyho zhes prevuľe polofheno, zhevle natikuvale. Vezhdejl pak so molhji, koker fhene bose hodile. Pruti delhju so svoj fhivot, inu obleko fhene is eno erjuho: molhji is enem is lizhja narejenem plajsham varuvali, de niso mokri ratali. V' roki so fhenske en robz, ali ruto, ne fa usekuvati (tu tedej she ni v' navadi blu) ampak fa shtemanja volo nofile; al ke so Kraynize oholuft teh Rimlarz enkrat videle, so se tudi fdajzi po njih shegi fvergle, ter shtuliti, inu na use viľhe fernashiti fazhęle; al nezhmejn vonder se she dan danashni per usi spazheni oferti semterkje na Kraynskem na kmetjah ta ftara, nekdana nosha fmirer sledyti da. V' Zhargradu se eni na Theodofiovemu ftebru (Columna Theodofiana) v' taki noshi kafhejo: na vojsko so ony svoje metere (Pila, fparos) matere imenuje Strabo: katire so na svoje sovralfhneke metali, inu fasajali.

Vsakdo vidi na prvi pogled, da je ta kranjska noša ob Pohlinovem času kakih sto let stara bila, veĉ pa ne. Ne moremo se torej strinjati z njegovim nazorom, da so na tej noši rimske Ńege kaj popravljalje. Navzlic tem napaĉnim idejam moramo pa vendar spet obĉudovati tehniko njegovega preiskavanja, ki ima nekaj moderno-akademiškega v sebi. Da podpre svoje trditve, sklicuje se na star spomenik, na steber, katerega je cesar Arkadij l. 401. svojemu oĉetu Teodoziju na ĉast postavil. Ta spomenik je imel istotako kot n. pr. Trajanov in Markov steber v Rimu, na valjastem površju vzbokle podobe, ki so imele namen, slaviti vojaške ĉine Teodozijeve in njegove zmage nad Goti in Skiti. A ob času, ko je p. Marka pisal, tega stebra ni bilo veĉ; l. 740. je potres vrgel soho cesarjevo raz višino, in nastopni potresi so slop tako zmajali, da so ga morali l. 1695 podreti. Dandanes stoji le Ńe podstavki; Turki imenujejo ta spomeniški ostanek „avret-taš“. Našemu pisatelju je torej bila le knjiga s podobami na razpolago, v kateri se opisujejo stari spomeniki carigrjski. Katero knjigo da je imel v roki, nisem mogel dosedaj dognati. Skite pa je istovetil s „Kraynzi“.

Sliĉno si razlaga tudi kulturno-zgodovinsko vzajemnost slovenskega pesništva in popevanja. V ta namen pripoveduje o bardih, da so bili v pesništvu izredno izvežbani, dasi niso imeli knjig.

Torej so zhasi po 2000 stihov odľvunej pejtí fnali, v' katireh je bla ena fhistorija od kakega velikega wyteza, ali vojshaka, ali imenitnega zhloveka fapopadena. Od njih se tailta ftara navada lesem pishe, velikeh, inu imenitneh ludy hvale uredne dela v pesme skladata, inu prepavati, kar se po slavenskeh duľhelah koledovati prave.

Tu izvemo, da ima obiĉaj koledovanja za tisti ĉas, ko je Pohlin pisal svojo kroniko, mnogo Ńirši pomen, kot dandanes. Popevanje epiĉnih pesni loĉi strogo od liriskih.

O pesnih Anakreontovih pravi, da niso bile „zel toku poshtene“, temveĉ navadno „pyashke“ ter sklepa: „Kraynski godzi shtemajo flafiti per pyazhah, inu na svatovshinah, veliku take pesme.“ Ta trditev ima Ńe dandanes svojo veljavo.

Na duševno kulturo se ozira naš pisatelj neprestano. Pri tem je pa lahko zasledovati vpliv tedanjega klasicistiĉnega pojmovanja o veljavi duševnih proizvodov na literarnem polju. Grško in rimsko slovstvo ĉez vse! to je bila deviza one dobe. V kranjski kroniki bavi so precej obširno s Ciceronovim životopisom in utemeljuje to dejstvo s temi besedami:

Cicero se tudi na Kraynskem koker pousod visoku zhisla; fategavolo sem tudi jeft fa popisovanje njegovega fhivljenja tukej en majhen profitor pervofhil . . .

Horacija spravi na ravno tisti podlagi v zvezo s Kranjsko in poglubi zanimanje s tem, da pripoveduje:

G. Lienhart je 2 she nigdar drukane Ode od Horaza v' svoje bukuvze: Blumen auß Krain poltavel, katire so v' lejtú 1780 in 80. v' Lublani is spod Egerjove ftskavneze med ludy prishle.

Tu se iznova moremo prepriĉati, za kake podrobnosti da se je Pohlin zanimal, ĉe so le koliĉkaj bile v zvezi z našo domovino. Da je imel veĉ in boljŃih virov na razpolago, bi bila postala ta kronika osnovno, ĉetudi ne zgledno in nedosežno delo.

O zanimivih in zgodovinskih stavbah na Kraynskem ni vedel Pohlin v tej dobi, o kateri razpravlja, niĉesar povedati. A ĉutil je vendarle, da je v stavbinski umetnosti pravcati monumentalni izraz estetskega ĉuta. Zato pripoveduje vsaj o drugih glasovitih stavbah z preteklih dni: o tempeljnu Diane efeške in o njegovem uniĉenju po Herostratu, ki ga je zažgal, tako da je „v dimu gorishl, inu v pepel na kup padel.“ Tej zgodovinski beleški pa hudomušno in razvedrivo pristavlja dovtipno zabavljico, katero je baje napisal Hegesias — Pohlin ga imenuje „Egesius“ —, slišavši o tem požaru:

Diana ni mōgla svojega tempelna varuvati fatu: ke je rajmno takrat veliku oppraveti imela, per Alexandrovemu rojftvu shluľhbo, inu dolfhnost ene babeze prov oppraveti.

Sumim, da je hotel s tem izrekom podati tudi mnemotehniĉno podlago i za rojstno leto Aleksandrovo, ki je istoĉasno kot efeški požar. — Nadalje omenja obširneje „panteona“ v Rimu in piše, da je M. Agrippa

v' tretemu lejtu svojega Konfulata en okrogle koftel, ali tempel, katir je bil 144 zhevlov glih visok koker dolg, fa use Bogove, ali malike goriifidal, inu fategavolo tu ime: Pantheon (dan danashne se ta okrogla Diviza Maria imenuje) dal bil.

Takih posamičnosti bi se dalo še mnogo navesti.

Kroneka sklepa z umorom Agrippine, Neronove matere:

Agrippina pak ni utonila, ampak je srezhnu na suhu splavala: inu, ke je menila, de njen syn ni vezh na njo hud, je njemu sporozhila, de je is smertne nevarnofte srezhnu vonprihlila. Al per tiilti prizhi je Nero Aniceta, svojega lvestega hlapza poslal, njo umoriti, ter nje truplu k' njemu pernefti. Tu se je v' 59. lejtu po X. R. lgodilu. Al ke je Nero tu truplu nagu pred sabo videl, se je faulfel, de njegove matere telu je toku fletnu ulhafanu blu; fategavolo je ta fludjove zhlovek ukafal, njo gori dejati . . .

S to epizodo končava Pohlinovo delo.

Vire je črpal iz starih in novih pisateljev. Izrečno omenja nič manj kot 72 imen — kolikor sem si jih v naglici in sproti zabeležil; skoraj gotovo sem pa še nekaj imen prezrl. Mnogo virov pa niti ne imenuje. Vidi se torej, da je ta spis vreden, da se natančneje preišče, morebiti tudi izda, ker je i glede Markovega jezika i gledé vsebine zanimiv, dasi v nobenem oziru ni zgleden ali strogo znanstven.

Kot sam omenja v svoji „Bibliotheca Carniolica“, je prevel to kroniko v nemščino in jo je začel priobčevati v nekem ljubljanskem koledarju, katerega pa natančneje ne označi. Ta je imel naslov „Laybacherischer Schreibkalender“. Prevod je začel izhajati leta 1782. pod naslovom: „Kurz verfaßte chronologische Beschreibung denkwürdigster Begebenheiten wie immer das hochlöbl. Herzogthum Krain betreffend“, in je izhajal do vštetega l. 1794., torej celih dvanajst let — a brez imena pisateljevega. V tem času je obdelal kroniko do l. 3601. po stvarjenju sveta ali do leta 451. pred Kristom. Še leta 1794. ima zadnji članek opazko ob koncu: („Die Fortsetzung folgt künftiges Jahr.“ Leta 1795. pa ni več obljubljenega nadaljevanja, temveč ga nadomešča nov spisčič: „Erdbeschreibung des Herzogthums Krain“, ki pa ni Pohlinovo delo, kot je soditi po slogu. Tudi ob koncu te obravnavice obljubuje koledarnik: „Der Beschluß folgt künftiges Jahr“ — a ni bil mož-beseda.

Pohlin torej niti toliko ni priobčil v prevodu, kot je bil dovršil v izvorniku. Kajti to, kar se nam

je otelo, sega mnogo dalje. Meni se pa vidi, da je Pohlin izvršil mnogo več, nego nam je dosedaj znano. Morebiti se najde v kakem kotu pozneje še kako dopolnilo k opisanemu delu.

O prevodu je omeniti, da se je držal Pohlin navadno izvornika. Kako da je prevajal, naj pokaže prvi odstavek kronike, katerega podajam v to svrhu z vzporednim besedilom:

Izvornik
(po rokopisu):

V' fazhetku, kader je she use, lvunej Boga en lgol prafne nezh bilu, je Buh, use rezhy: Ozhe, inu usegamogozhne Stvarnek nebu, inu femlo is useme rezhmy, katire nebu, inu femla v' sebi lapopadeta, is nezh vonpotegnul, ter je tu stvaril, inu naredil, kar je fdej usaka stvar posebej sama na sebi. Na konzu svojeh del je ta zhes use narbel previdne Stvarnek shelej to mojstryo svojeh rok: nashega rodu narperve starshe stvaril, ter toku zhudnu, koker dobrotlivu offhivel. Koker je bla pak dolguft pervega dneva med nozh, inu dan, koker med dva svojakonza, inu kraja postavlena: toku se je tudi po opravljeni rajlhi tega sonza, inu mejsza po njuh okolishu, tu pervu lejtu tega svejta fteklu blu. Tu nam je pokafalu, koku be mi imeli shtivenje, inu zhislu svojeh lejt, inu zhasov jemati; fakaj Buh sam je lete dve luzhe na nebu postavel k' l n a m e n a m t e h zhasov, teh dny, inu teh lejt.

Prevod
(po Layb. Schreibkalender):

Im Anfange, da außer Gott Alles noch ein pureß Nichts gewesen ware, hat Gott der Allvater, Himmel und Erden, und alles, was sie in sich einbegriffen, aus Nichts herausgezogen, und dieß gemacht, was sie nun wirklich sind; Am Ende seiner Werke hat der vorsichtigste Schöpfer allererst das Meisterstück seiner Hände, unsre ersten Stammeltern gestaltet, und so wunderbar, als gültig belebet. Wie die Dauer des ersten Tages zwischen Nacht und Tage eingeschlossen wurde: also ware auch nach gänzlich zurückgelegter Reise des Sonnen- und Mondeskreyfes das erste Jahr, und der Styl unsrer Zeitrechnung bestimmt, und beschloffen; Gott selbst nämlich setze diese zwei Lichter an das Firmament zum Zeichen der Zeiten, der Tage, und Jahre.

Sem in tam je pa tudi malo krajšal, osobito taka mesta, kjer je obširneje našteval posamičnosti v svojam izvorniku.

S temi vrsticami sem storil svojo dolžnost in objavil, kaj da sem iztaknil. Sedaj imajo domači zgodovinarji in zapriseženi slovenski jezikoslovci besedo.

